



PARTYDROGER PÅ STOCKHOLMS KROGAR

En djupintervjustudie med polis, krögare och ordningsvakter

Johanna Gripenberg

Oktober 2002

RAPPORT NR 22

FÖRORD

STAD-projektet (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem) är ett tioårigt projekt vars uppdrag är att identifiera, tillämpa och utvärdera lovande metoder för prevention inom alkohol- och narkotikaområdet. Projektet tillkom 1995 efter en översyn av missbruksvården i Stockholms län, där Landstinget och Stockholms kommun gemensamt beslöt att göra en mer långsiktig satsning på metodutveckling.

Den alkohol- och drogpolitiska situationen i Sverige på 2000-talet kräver att nya metoder för prevention utvecklas. Den tilltagande globaliseringen och Sveriges EU-medlemskap begränsar på en rad viktiga punkter statens möjligheter att föra en tillgänglighetsbegränsande politik. Samtidigt talar allt mer av den internationella forskningen för att det just är på tillgänglighetsområdet som det största framgångarna uppnåts. Detta understryker behovet av att i lokalsamhället utveckla nya metoder där insatser för att påverka såväl efterfrågan som tillgänglighet vävs samman i nya former för samhällsbaserad prevention.

STAD-projektet arbetar inom tre områden: tidig upptäckt av alkoholproblem och rådgivning inom sjukvården, alkohol- och drogprevention på restauranger och förebyggande insatser på ungdomsområdet. Som gemensam nämnare för projektet är en betoning på lokal mobilisering, men också lokalt policyarbete.

Även för utvärderingen av samhällsbaserad prevention krävs metodutveckling. Såväl kvantitativa som kvalitativa metoder krävs, där både processer och effekter följs. Några intressanta frågeställningar är: Hur ser konsumtionsmönstren ut i olika delar av befolkningen? När de preventiva insatserna fram till målgrupperna? Var får tonåringar tag i alkohol och narkotika? Vad tycker läkare och sjuksköterskor om screening för alkoholproblem? Hur mäter man förändringar i våld på restauranger? Kunskapsluckorna är många. I en serie av rapporter kommer vi från STAD-projektet belysa dessa och en rad andra frågor.

I den här rapporten ställs frågan:

Vilken uppfattning har polis, krögare och ordningsvakter om narkotikasituationen på Stockholms krogar och vilka åtgärder föreslås för att minska förekomsten av narkotikamissbruk i restaurangmiljöer?

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	SIDNR
FÖRORD	1
SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	4
SYFTE	6
METOD	6
<i>Metodval och målgrupp</i>	6
<i>Genomförande</i>	6
<i>Analys</i>	7
RESULTAT	8
<i>Narkotikaförekomst på Stockholms krogar</i>	8
<i>Partydroger</i>	9
<i>Tecken på narkotikapåverkan</i>	10
<i>Vem knarkar?</i>	11
<i>Drogdebut</i>	12
<i>På vilka krogar?</i>	13
<i>Narkotikarelaterade problem på krogen</i>	13
<i>Ordningstjänsternas roll</i>	14
<i>Polisens roll</i>	15
<i>Krögarnas och krogpersonalens roll</i>	16
<i>Åtgärder</i>	17
DISKUSSION	19
SLUTSATS	23
LITTERATUR	24
BILAGOR	26
FÖRTECKNING ÖVER TIDIGARE UTGIVNA RAPPORTER FRÅN STAD-PROJEKTET	

SAMMANFATTNING

Syfte. Syftet med den här studien är att studera hur polis, krögare och ordningsvakter uppfattar narkotikasituationen på Stockholms krogar och att identifiera åtgärder för att minska förekomsten av narkotikamissbruk i restaurangmiljöer.

Metod. Personliga intervjuer med 14 utvalda nyckelpersoner; fyra poliser, fem krögare och fem ordningsvakter genomfördes. Tolv av fjorton intervjuade var män. I genomsnitt hade de medverkande mer än 10 års erfarenhet av sina yrken. Intervjuerna skrevs ut ordagrant och analyserades med hjälp av dataprogrammet OpenCode.

Resultat. De intervjuade rapporterar att det förekommer narkotika på Stockholms krogar och att narkotikaanvändandet har ökat på krogen de senaste fem till tio åren. Man tror att drogökningen beror på en liberal inställning till droger, det låga priset, att det är lättillgängligt och att antalet nattklubbar har stigit. Ordningsvakter och poliser tycker att de har en bra bild av narkotikasituationen. Krögarna anser sig inte lika insatta. De vanligaste drogerna på krogen är de så kallade partydrogerna; kokain, amfetamin och ecstasy. Uppfattningen är att det idag kan vara vem som helst som tar narkotika på krogen. Några tror att det är ganska vanligt att drogdebuten sker på krogen. Vidare diskuteras att det inte är ovanligt att bli bjuden första gången man provar narkotika. Narkotika finns och säljs på alla typer av krogar, men är vanligare på nattklubbar, krogar med sena öppettider och trendiga ställen. Narkotikapåverkade människor på krogen skapar en rad problem. Merparten av de intervjuade poängterar kopplingen mellan narkotika, kriminella och vapen. De intervjuade har många förslag på åtgärder för att minska narkotikaanvändning på krogarna. Förslagen är utbildning av först och främst ordningsvakter och poliser, förändringar i krogmiljön, policyarbete för både gäster och personal och samarbete mellan myndigheter och restaurangbranschen.

Slutsats. Samtliga intervjuade uttrycker en oro över narkotikasituationen på Stockholms krogar. Det har blivit mer narkotika på krogarna och det har spritt sig till alla grupper i samhället. De intervjuade föreslår en rad åtgärder för att minska förekomsten av narkotika på krogen. De förslag på åtgärder som framkommit kommer att ligga till grund för ett åtgärdsprogram för att minska narkotikaförekomsten på Stockholms krogar.

BAKGRUND

Det finns en oro över det ökande narkotikamissbruket i Sverige. Narkotikakommissionen konstaterar i sitt slutbetänkande att både det experimentella missbruket och det tunga missbruket har ökat. Årliga undersökningar genomförda av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) visar att narkotikaanvändandet bland ungdomar ökar och att ungdomars attityder gentemot narkotika blivit liberalare (CAN 2002). Ett område som uppmärksammats i detta sammanhang har varit restaurangerna. Stockholmspolisen rapporterar att användning av narkotika på krogar har ökat både bland personal och gäster. På Maria Ungdom har man noterat en ökning av antalet ungdomar som kommit in i ett experimentellt missbruk av narkotika, främst så kallade partydroger (Maria Ungdom 2001).

Partydroger är en benämning på centralstimulerande medel såsom kokain och amfetamin, eller hallucinogener som ecstasy. Termen partydroger associerar till de typiska miljöer där drogerna används t.ex. krogar, dansställen och andra festarrangemang. Risken finns att begreppet partydroger tolkas som något positivt, kanske speciellt av ungdomar. En sådan uppfattning är dock missledande eftersom dessa droger är tunga narkotiska preparat som kan ha allvarliga konsekvenser som följd.

Regeringen presenterade i augusti 2002 sin aktionsplan för narkotikapolitisk mobilisering och samordning. De övergripande målen är att strypa tillgången på narkotika, att fler personer med missbruksproblem ska få hjälp att sluta med sitt missbruk och att fler ungdomar ska avstå från att pröva och experimentera med droger. En specifik satsning görs på storstäderna. Att minska narkotikaförekomsten i krogmiljön blir en av de viktigaste aktiviteterna i storstadssatsningen.

Mot den här bakgrunden har STAD-projektet påbörjat ett samarbete med restaurangbransch och myndigheter för att minska förekomsten av narkotika på Stockholms krogar. Syftet med projektet är att ta reda på hur omfattande narkotikaanvändandet är på krogen i Stockholm och att utveckla och testa nya metoder för att minska tillgängligheten och användandet av narkotika på krogen.

Inga systematiska studier som beskriver narkotikasituationen på Stockholms krogar har tidigare genomförts. Därför blev det första steget att kartlägga narkotikaförekomsten på krogarna. Både kvantitativa (enkät) och kvalitativa (djupintervju) studier har genomförts. Den första studien var

en kvantitativ enkätundersökning med restaurangpersonal. Under våren och hösten 2001 har de restauranganställda som gått kurs i ansvarsfull alkoholserving besvarat en enkät (Gripenberg 2002). Den anonyma enkäten består av tre områden; hur omfattande narkotikaanvändandet är på krogen, de medverkandes egna erfarenheter av droger och förslag på åtgärder för att minska narkotikaförekomst på krogen. Totalt har 446 restauranganställda från ett 60-tal nöjeskrogar i Stockholm fyllt i enkäten. Resultatet visar att en stor majoritet, 83%, har sett narkotikapåverkade gäster på krogen det senaste halvåret och 43% ser narkotikapåverkade gäster varje vecka. Ungefär hälften, 48%, har sett någon bli *erbjuden* narkotika på krogen i Stockholm och nästan lika många, 46%, har sett någon *ta* narkotika på krogen de senaste året. Sjuttiosju procent av de tillfrågade har blivit erbjudna droger och 60% har använt narkotika själva. Andelen restauranganställda som använt narkotika senaste året är 27%. Detta kan jämföras med en befolkningsstudie i Stockholms län där andelen som använt narkotika senaste året var 3% (Hvitfeldt 1996). De droger som deltagarna rapporterar att de har använt i störst utsträckning är cannabis, kokain, amfetamin och ecstasy. Information och utbildning av framförallt ordningsvakter och poliser, åtgärder i krogmiljön som försvårar narkotikaanvändandet, förbättrat samarbete med myndigheter, mediakampanjer, drogpolicies på krogarna t.ex. obligatoriska drogtester av personalen är exempel på restaurangpersonalens förslag på insatser för att minska narkotikaförekomst på krogen.

För att få en bild av utvalda nyckelpersoners attityder, erfarenheter och uppfattningar om narkotikasituationen på Stockholms krogar genomfördes en kvalitativ studie. Det är en djupintervjustudie med krögare, ordningsvakter och poliser. I den här rapporten presenteras resultatet från den studien.

SYFTE

Syftet med denna studie är dels att studera hur polis, krögare och ordningsvakter uppfattar narkotikasituationen på Stockholms krogar och dels att identifiera åtgärder för att minska förekomsten av narkotikamissbruk i restaurangmiljöer.

METOD

Metodval och målgrupp

För att komplettera den kvantitativa enkätstudien valdes personliga intervjuer som kvalitativ datainsamlingsmetod. Detta för att få en fördjupad kunskap om situationen på krogarna genom personer som är insatta i problematiken. I en kvalitativ studie styrs inte svaren av fasta svarsalternativ, vilket ger möjlighet att upptäcka tidigare okända fenomen och mer djupgående få insikt om människors erfarenheter och uppfattningar. Narkotika är ett känsligt ämne att diskutera och därför ansågs personliga intervjuer vara mer lämpliga än gruppintervjuer. Intervjuerna genomfördes med personer som har god erfarenhet och kännedom om Stockholms krogliv. Då det är av intresse att höra olika gruppers uppfattningar om narkotikasituationen valdes tre olika yrkeskategorier. De tre grupperna är krögare, ordningsvakter och poliser. Ett viktigt urvalskriterium var att samtliga intervjuade skulle vara verksamma i Stockholms innerstad och ha lång erfarenhet av Stockholms krogliv. Krögarna och ordningsvakterna som tillfrågades om medverkan är verksamma på krogar som har sena öppettider. Poliserna som tillfrågades arbetar med narkotikarelaterade problem och krogar. Totalt intervjuades 14 personer; fem krögare, fem ordningsvakter och fyra poliser. Tolv av fjorton intervjuade var män. De intervjuade krögarna driver nattklubbar som har öppet till klockan 03.00 eller till klockan 05.00. Ordningsvakterna som medverkat har erfarenheter från olika typer av krogar, men jobbar främst idag på nattklubbar. Alla är verksamma i Stockholms city. I genomsnitt hade de medverkande mer än 10 års erfarenhet av sina yrken.

Genomförande

De utvalda nyckelpersonerna tillfrågades per telefon om de ville medverka och fick också ett brev som förklarade studiens syfte (bilaga 1). Intervjuerna var givetvis frivilliga och av de tillfrågade var det två som inte ville ställa upp, en ordningsvakt och en krögare. När studien planerades var utgångspunkten att intervjuerna *inte* skulle vara anonyma, vilket framgår i informationsbrevet. Då den här studien rör ett känsligt ämne har jag ändå valt att redovisa intervjuerna anonymt. Detta för att det inte i den här studien är viktigt att veta vilken enskild

person som sagt vad. Intervjuerna genomfördes på de platser de tillfrågade föredrog, på deras arbetsplatser, på STAD-projektet och på andra mötesplatser. En intervjuguide vägledde intervjuerna som utfördes av författaren av rapporten. Frågeguiden omfattar förekomst av narkotika på krogar i Stockholm (vem knarkar?, på vilka krogar? etc.) och åtgärder för att minska narkotikaproblem. Alla frågor har öppna svarsalternativ (bilaga 2). Intervjuerna pågick i 1-2 timmar och samtliga spelades in på band efter deltagarnas godkännande.

Analys

Alla intervjuer har skrivits ut ordagrant. Därefter har de analyserats med hjälp av dataprogrammet OpenCode. Programmet är utvecklat vid institutionen för epidemiologi vid Umeå Universitet. Det är ett program för att koda och sortera kvalitativa data. Varje intervju har noggrant lästs igenom och kodats allteftersom relevanta teman har dykt upp (enligt s.k. induktiva principer).

Följande teman framkom i analysen: alkohol, ansvar, drogdebut, inställning, kriminella, krogpersonal, krogtyp, människotyper, narkotikaförekomst, narkotikarelaterade problem, narkotikatecken, polisen, samarbete, vakter, åtgärder.

Samtliga texter sorterades utifrån de olika teman. Därefter gavs möjligheter att studera vad de olika intervjupersonerna sagt om varje tema. Analysen fokuserar både på *hur* intervjupersonerna beskriver ett fenomen och deras *åsikter/attityder*, t.ex. om de är positivt eller negativt inställda. I analysen har även skillnader och likheter mellan intervjugrupperna beaktats. De kursiverade texterna är citat från intervjuerna. Citaten har redigerats för att öka läsbarheten, men är i princip ordagrant återgivna.

RESULTAT

Narkotikaförekomst på Stockholms krogar

Samtliga intervjuade rapporterar att det förekommer narkotika på Stockholms krogar. Vakterna uppger att de ser gäster som de misstänker är narkotikapåverkade varje kväll. Hur stor andel av gästerna som man tror är narkotikapåverkade varierar. De följande citaten visar spridningen av uppfattningar om förekomst bland de intervjuade.

”Jag tror att det är betydligt fler än 30% av gästerna som är narkotikapåverkade på krogen.” (Ordningsvakt)

”Uppskattningsvis skulle jag vilja säga att mellan en och två procent säkert skulle kunna tänka sig att inte vara främmande för att använda narkotika.” (Krögare)

Krögarna anser sig inte veta så mycket om hur narkotikasituationen ser ut på Stockholms krogar. De är medvetna om att narkotika förekommer på krogarna men tycker att deras egen krog är relativt skonad från narkotika. Däremot tycker ordningsvakter och poliser att de har en ganska realistisk uppfattning om droger på krogen. Här är det värt att notera en viss diskrepans mellan krögarnas och vakternas åsikter. Vakterna tror i högre utsträckning än krögarna att det förekommer narkotika på krogarna där de själva arbetar. Majoriteten av de intervjuade säger att ”partydrogande” på krogen har ökat de senaste 5 till 10 åren, och några menar att det har ökat lavinartat.

”Jag tror att det har ökat markant. Speciellt i de yngre åldrarna. Där tror jag att det har ökat extremt mycket. Jag tror att för 10 år sedan var det alldeles för dyrt för ungdomar att inta narkotika. Idag är det faktiskt lättare att få tag på narkotika.” (Ordningsvakt)

De tillfrågade kommer med flera tänkbara förklaringar till varför narkotikaförekomsten har ökat. Ändrad inställning till droger, tillgänglighet, priset och utvecklingen av Stockholms nöjesliv nämns som orsaker. Kroggästers inställning till narkotika har förändrats över tid och blivit mer liberal. Att ta droger när man skall ha kul på krogen är accepterat bland många grupper.

”Det som är mest skrämmande är ju att inställningen till narkotika har ändrats. Man tycker inte att det är att knarka att ta en ecstasytablett. Man har det bara lite roligare och får mer upplevelser av musiken. Man är ingen knarkare. Så länge man inte använder skitiga nålar och sprutor, så är man ingen knarkare.” (Polis)

Det är lättare att få tag på narkotika idag. Det låga priset på narkotika är också en trolig anledning. Priset är detsamma som för tio år sedan konstaterar polisen. Idag är det billigare att berusa sig på vissa typer av narkotika än på alkohol. Det låga priset kombinerat med den liberala inställningen leder till att man tycker att droger är ett bättre alternativ än alkohol. En krögare påpekar att det för 10 till 15 år sedan inte fanns så många nattklubbar i Stockholm. Idag har det tillkommit ett tiotal nattklubbar och därmed fler krogar att "partydroga" på.

Partydroger

De droger som är populärast på krogen är de så kallade partydrogerna; kokain, amfetamin och ecstasy. Det är droger som har en uppiggande effekt.

"Vanligast är kokainet, helt klart, i alla fall på de krogar vi jobbar på. Sen när man tittar på de krogarna där åldersgränsen är 18 år är det mer ecstasy, och det tror jag har att göra med kostnaden." (Polis)

Tre av poliserna hade goda kunskaper om narkotika, men flera av ordningsvakterna var också väldigt kunniga. Även om krögarna överlag ansåg sig vara dåligt insatta om partydroger på krogen visade intervjuerna att några av krögarna hade en hel del kunskap om dessa droger. Hur gäster får tag på narkotika varierar tror de intervjuade. Antingen har man köpt det innan man går på krogen och tar det med sig in. Eller så köper man det av någon langare på krogen. Det finns misstankar hos både polis och ordningsvakter att langare rör sig mellan nattklubbarna. Har man inte narkotika med sig så kan man ringa och beställa. Endera får man det levererat till krogen eller så möts man någonstans och gör upp affären. Många tror att det är ganska vanligt att framförallt tjejer blir *bjudna* på droger. Drogerna försöker man ta undanskymt. Gäster kan lämna krogen för att ta narkotika eller inta det på krogen. Det vanligaste stället att ta droger på krogen är på toaletterna. Några av de intervjuade har dock varit med om att gäster har tagit droger vid bardisken.

Här sammanfattas vad de intervjuade berättade om de tre vanligaste förekommande drogerna på krogen: kokain, amfetamin och ecstasy. Kokain är den lyxigaste och dyraste drogen. Ett gram pulver kostar 800-1000 kr. Det vanligaste sättet att ta kokain är att dra in det genom näsan, s.k. "snorta". Ruset av kokain är kortvarigt cirka 20-60 minuter.

Amfetaminet kallas ofta "fattigmanskokainet". Det har ett liknande rus som kokainet men sitter däremot i från flera timmar till en hel kväll. Priset är betydligt lägre 200-250 kr/gram. Amfetaminet kan man snorta och polisen uppger att det förekommer så kallad "bombning" av

amfetamin (dvs. rulla in amfetaminet i en pappersboll som sväljs för att långsammare tas upp av kroppen). Enligt polisen är det framförallt tjejer som bombar amfetamin.

Ecstasy är också en billig drog. En tablett kostar 80-250 kr. Det finns hundratals olika sorter av ecstasytabletter och priset varierar beroende på popularitet. Tabletten sväljer man och ruset sitter i flera timmar.

Tre av de intervjuade, två dörrvakter och en polis, hade obehagliga erfarenheter av drogen GHB. Deras historier liknade varandra, med gäster som hade blivit medvetslösa och förda i ambulans till akuten. GHB är dock inte en vanligt förekommande drog i Stockholm enligt polisen.

Några poliser påpekar att hur mycket narkotika man tar delvis beror på toleransen. När man har använt narkotika ett tag brukar man behöva öka dosen för att uppnå samma effekter som i början.

Tecken på narkotikapåverkan

På frågan om de intervjuade kan se om en gäst är narkotikapåverkad skiljer sig uppfattningen mellan de olika grupperna markant. Krögarna tycker det är svårt att se om gäster är narkotikapåverkade. Ordningsvakterna anser sig vara förhållandevis bra på att upptäcka drogpåverkan. Två av poliserna uppger sig vara skickliga på tecken och symtom. Däremot saknar en av poliserna, som jobbar specifikt med krogar, specialutbildning i drogtecken och känner sig därmed inte tillräckligt kunnig.

”Om jag får tiden att kunna avgöra det så kan jag nog se på gästen att han är påverkad av någon drog och inte alkohol. För det är skillnad mellan alkoholpåverkan och drogpåverkan. Skillnaden är så pass stor att man skall kunna se skillnaden. Det ska nästan alla ordningsvakter kunna göra om tid medges.” (Ordningsvakt)

Flera säger att påverkan av vissa droger är lättare att upptäcka än andra. Ecstasy och amfetamin är lättare att se än kokain. Tecknen som de intervjuade tittar på är både fysiska, psykiska och sociala. Fysiska tecken som uppmärksammas är: ögonen; röda ögon, stora pupiller och pupiller som inte reagerar för ljus. Käken; spänd käke, käke som går i sidled och tuggande. Munnen, muntorrhet och slickande om läppar. Händerna; nervösa och spretiga fingrar. Gången; ryckig och kaxig. Talet; den narkotikapåverkade får inte ett sludrigt tal som den typiske alkoholpåverkade kan få, utan talar forcerat och stötvis istället. Psykiska tecken är attityden och labilitet. Narkotikapåverkade kan ha en mycket överlägsen attityd, vara nervösa och stirriga. De har också lättare att tända till och reagera kraftigt och irrationellt. Det finns vissa beteendemönster som är typiska för narkotikapåverkade gäster.

”Man märker det på när en människa går upp och ställer sig på en högtalare och dansar i fyra timmar utan att behöva gå ner därifrån överhuvudtaget. Så vältränade är inte den typen av folk!” (Ordningsvakt)

Ordningsvakter brukar notera när gäster går ut och in från krogen. Antingen skall gästen köpa eller inta mer droger som till exempel i en bil som man har parkerad i närheten. Flera av de intervjuade förklarar att droger är något man gärna tar tillsammans med sina vänner. Därför umgås man helst i tajta grupper, man går ofta på toaletten för att ta mer droger och man går helst i par. Polisen beskriver de karakteristiska gästerna som tar kokain som gäster med mycket pengar, och som gärna visar det med att beställa champagne och helrör och som inte är intresserade av att umgås med andra gäster på krogen. Flera påpekar att många har en felaktig uppfattning om att folk som tar narkotika på krogen är ”dåliga gäster” (spenderar lite pengar på krogen). Det stämmer inte alls, snarare är de som ”partydrogar” med framförallt kokain ”mycket bra gäster” som många gånger dricker riktigt mycket och dyr alkohol. Något som påpekas är narkotikans speciella effekter på alkoholpåverkan. En gäst som ser kraftigt berusad ut kan efter att ha tagit kokain/amfetamin helt plötsligt se betydligt nyktrare och piggare ut. Några kommenterar att det är märkligt hur kokainet/amfetaminet påverkar alkoholberusning, men att de har sett det åtskilliga gånger. Den här beteendeförändringen är därför ett tydligt tecken på att narkotika har intagits.

Vem knarkar?

Majoriteten säger att det har skett en förändring när det gäller vilka som tar droger på krogen. Tidigare kunde man mer tala om specifika grupper i samhället som tar narkotika på krogen, såsom t.ex. kändisar ute i svängen. Idag kan det vara vem som helst som tar narkotika på krogen.

”Man kan inte säga att det är någon kategori som är överrepresenterad. Det finns hos alla. Något som vi har sett är ju i och för sig att det är många som har någon form av anknytning till restaurangbranschen.” (Polis)

Det har också skett en förändring när det gäller kön säger flera av de intervjuade. Förut var det fler män jämfört med kvinnor som var narkotikapåverkade på krogen. Nuförtiden upplever flera att andelen kvinnor som tar narkotika har ökat. Dock är andelen kvinnor fortfarande lägre än andelen män säger de tillfrågade. Polisen uppger att de griper fler män än kvinnor på krogen för narkotikamisstanke. Vid de tillfällen då polisen har hittat rester av narkotika på krogtoaletterna är detta mycket mer vanligt på herrtoaletterna. Polisen spekulerar i att kvinnor

är svårare att upptäcka för att de är mer försiktiga, diskreta och mer måna om att inte lämna spår efter sig. Många nämner att de upplever att droganvändande på krogen har gått ner i åldrarna. När man tittar på nationalitet är det inga som utmärker sig enligt de intervjuade. Vilken samhällsklass man tillhör påverkar inte heller i vilken utsträckning man tar droger. Däremot påverkar det valet av drog. Högre samhällsklasser använder dyrare droger som kokain, medan det i lägre samhällsklasser är vanligare med billigare droger som amfetamin och ecstasy. Flera nämner att krogpersonal är en grupp där det förekommer mer narkotika än i många andra grupper. Polisen och framförallt två ordningsvakter hävdar att krogpersonal är en grupp som oftare än andra är narkotikapåverkad. Krögarna anser däremot inte att krogpersonal är en utsatt grupp och framförallt inte personalen på den egna krogen. Ytterligare några menar att människor som går ut på krogen mycket, flera kvällar i veckan, oftare är narkotikapåverkade än de som mer sällan går ut. Man orkar inte vara ute flera kvällar i veckan utan att ta något uppiggande ges som förklaring.

Drogdebut

Några säger att det nog är ganska vanligt att drogdebuten sker på krogen eller i samband med att man skall ut på krogen (hemma hos vänner på förfest).

”Nyrekryteringen är jättestor i krogmiljön. Folk är på krogen, ihop med sina kompisar. Man är ofta alkoholpåverkad och har sämre omdöme av den anledningen. Och sen är det någon i gänget som har provat tidigare och blir erbjuden att skaffa narkotika till sig själv och till andra. Sen så blir det grupstryck som leder till att folk provar.” (Polis)

Flera av de intervjuade tror att det är vanligt att man blir bjuden första gången man provar narkotika. En krögare berättar att han känner till många tjejer som har blivit bjudna narkotika på krogen och sedan blivit beroende.

”Jag vet många tjejer som har fallit dit. De är ute och festar en kväll och har inte ens gått i tankar att göra det här, men de träffar kanske en snygg kille, och killen säger: Vill du ha? Och så testar de. Jag säger det: provar man kokain en gång, då provar man 40 gånger också. Det finns oftast någon jätterik som sitter där och bjuder. Och sen är det kört. Man har bjudit de där stackars tjejerna som så gärna ville bli någonting.” (Krögare)

På vilka krogar?

Flera tycker det är viktigt att påpeka att narkotika är ett samhällsproblem och inte ett specifikt krogproblem, och menar att det som finns i samhället också finns på krogen. Alla tror att narkotika kan förekomma på olika typer av krogar men att det är mer vanligt på vissa krogar.

”Jag säger så här: jag tror att det finns på varenda krog. Det är så jäkla brett. Jag kan inte exakt de här drogerna, men kokainet just, finns på varenda krog i stan. Och det börjar vid sex på kvällen.” (Krögare)

Enligt flertalet är det vanligare att droger förekommer på nattklubbar med sena öppettider jämfört med andra typer av krogar såsom pubar, barer och matrestauranger. Att narkotika finns mer på ställen som har öppet till fem beror framförallt på att de så kallade partydrogerna har en uppiggande effekt. Reaktionen på partydrogerna är man blir ”speedad” (svårt att varva ner) och inte behöver sova. Majoriteten av de tillfrågade nämner en koppling mellan hur trendig en krog är och förekomsten av narkotika. Ju trendigare en krog är desto mer narkotika figurerar på krogen. Vidare påpekas att trendiga krogar ofta har högre priser och gäster med god ekonomi. Därför blir dessa krogar en möjlig plats att nå personer som har råd med den dyraste drogen kokain. På krogar som är inriktade på yngre gäster med knappare ekonomi förekommer billigare droger i högre utsträckning såsom, amfetamin och ecstasy. De intervjuade säger att musikvalet kan påverka hur mycket droger och vilka droger en krog drar till sig. Technomusik sätts i samband med ecstasy och Reggaemusik med cannabis. Många påpekar att det finns vissa klubbar, som flyttar runt på olika krogar, som lockar till sig vissa typer av gäster som vill använda droger.

Narkotikarelaterade problem på krogen

Alla intervjuade tycker att narkotikapåverkade gäster på krogen skapar vissa problem. När det finns narkotikapåverkade gäster blir krogen en osäker och otrygg miljö både för gäster och kroganställda. Ordningsvakterna har många erfarenheter av jobbiga situationer med påtända gäster.

”Vi har påträffat folk inne i lokalen påverkade. Det var en otrevlig händelse då personen i fråga fick väldigt mycket kraft, styrkan var enorm. Vi var tre eller fyra personer på den människan. Han gick bärsärkargång inne i lokalen. Jag var så rädd, han var helt galen. Personen i fråga har inte en aning om vad han gör. Det är livsfarligt. En människa kan göra saker som den kanske inte vet att den gör en gång.” (Ordningsvakt)

Majoriteten av de intervjuade berättar liknande historier. Det är obehagliga erfarenheter av narkotikapåverkade gäster som får omänsklig styrka och inte känner någon smärta.

Något som dyker upp i alla intervjuer är kopplingen mellan narkotika, kriminella och vapen. Flera berättar att det förekommer att de kriminella bär vapen med sig när de besöker krogen. De som säljer narkotika, langarna, är väldigt duktiga på det de gör. De har sina kundkretsar och går inte fram och erbjuder narkotika till vem som helst. Det är dock flera ordningsvakter som har tipsat polisen om misstänkta langare.

Många tar upp skottdramat som skedde utanför Sture Compagniet 1994. Man menar att hade inte narkotika varit inblandat hade det inte skett. Flera uttrycker en oro över att narkotikaanvändandet ökar på krogarna och därmed också våldet. Idag är det mer och mer vapen som är inblandade vilket leder till att konflikterna som uppstår får allvarigare konsekvenser.

”Sveriges mest kända krogvåld, det hände på Stureplan. Tyvärr så är det väl inte osannolikt att vi kommer att få se någonting liknande i framtiden. Det är tyvärr mycket möjligt.” (Krögare)

Ordningsvakternas roll

Inte bara ordningsvakterna själva utan även polisen och krögarna pratar om vilket utsatt yrke ordningsvakterna har. Deras vardag består av att möta berusade, påverkade och aggressiva människor. Några av dörrvakterna har blivit misshandlade, knivstuckna och mordhotade. Det gäller att hantera gästerna på ett så diplomatiskt och smidigt sätt som möjligt. Speciellt narkotikapåverkade gäster är oberäkneliga.

”Jag nekar narkotikapåverkade i dörren i stort sett varje kväll. Jag kan inte säga: du är narkotikapåverkad. Nej, jag säger så här att du är för berusad. Det är farliga människor som rör sig ute och om de nu har tagit narkotika vet man aldrig vad som kan hända. Vad som helst kan hända i princip.” (Ordningsvakt)

Några vakter poängterar att drogtecken och symtom inte ingår i den ordinarie ordningsvaktutbildningen. För att kunna ställa krav på att ordningsvakter skall stoppa narkotikapåverkade gäster i dörren så måste de kunna identifiera narkotikapåverkade. Därför borde ordningsvakter utbildas. Har vakterna blivit utbildade kan de inte skylla på okunskap menar en vakt. Några av vakterna berättar att anledningen till att de kan upptäcka narkotikapåverkade gäster beror på att de har jobbat i krogbranschen så länge. Nya ordningsvakter har varken utbildning eller yrkeserfarenhet och har därmed svårare att upptäcka och också neka narkotikapåverkade. Flera ordningsvakter skulle vilja ha större

befogenheter. Alla tre grupperna krögare, poliser och ordningsvakter kommenterar att det finns alldeles för många olämpliga personer som står i krogdörrarna. Några menar att det inte är ovanligt att entrévärdar har ett kriminellt förflutet. Entrévärdarna borde avskaffas och ersättas av ordningsvakter föreslår polisen. En av vakterna tycker också att entrévärdar skall bort. Däremot är det en ordningsvakt som säger att några av de skickligaste vakter han känner till är entrévärdar. Flera av de intervjuade poliserna, krögarna och även ordningsvakterna tycker att man även borde skärpa kontrollen av redan förordnade vakter.

Några av poliserna tycker att ordningsvakterna alltför sällan ringer och rapporterar narkotikamisstanke. Vakterna själva berättar att de inte ringer i de fall en misstänkt narkotikapåverkad person nekas inträde. Däremot ringer de till polisen när en gäst inne i lokalen uppvisat säkra tecken på narkotikapåverkan.

Polisens roll

Alla har samma uppfattning om att polisen har en mycket viktig roll när det gäller att få bort narkotika från krogarna. De flesta ordningsvakter och krögare är mycket positiva till polisens arbete. Det som majoriteten påpekar är att polisen behöver mer resurser. Samtliga intervjuade vill ha fler poliser som jobbar med krogar och narkotika. Dessutom poängteras att även poliser behöver utbildning i drogtecken och symtom. Vissa kvällar finns inte polisens specialgrupper såsom Ungdomssektionen på Länskriminalen (f.d. Ravekommissionen) och Kroggruppen tillgängliga. Några vakter berättar att det kan uppstå problem när de ringer polisen. Ett exempel är då vakterna har gripit en person för narkotikapåverkan och poliserna som kommer till krogen inte är utbildade i narkotikatecken. Antingen släpps då gästen eller så blir det en LOB (lagen om omhändertagande av berusade). Detta resulterar i att personen som var narkotikapåverkad istället blir ett LOB fall som krogen får förklara för tillståndsmyndigheten.

” Vi kan sammanfatta hela diskussionen med att det finns för lite poliser. De har inte tid. Vill ni få stopp på drogerna på krogen anställ fler poliser. Det är deras jobb. Vi kan hjälpa dem, jättegärna. Men vi kan inte göra deras jobb. Det kan inte vara så att man ringer Rave fyra veckor i rad och de kan inte komma. Vanliga poliser kan inte gå in och ingripa för de är inte utbildade... Inget klagomål till poliserna, tvärtom alltså. Stor eloge. Jag tycker synd om dem.” (Ordningsvakt)

Det som efterfrågas är att polisen besöker krogarna oftare, både uniformerat och civilt. Vidare önskar flera vakter och krögare att uniformerade poliser kunde stå i entrén. Det är den bästa metoden för att få bort narkotikapåverkade och andra kriminella från krogen hävdar flera

krögare och ordningsvakter. Det är polisen som kan gripa narkotikapåverkade och därmed också se till att de blir straffade. Även poliserna som intervjuats anser att de har otillräckliga resurser. En polis framhåller att det finns ett behov av jourdomstolar. Så som det ser ut idag kan den som har blivit gripen för misstänkt narkotikabrott vara tillbaka på krogen några timmar senare. Fanns det jourdomstolar skulle de kunna få sitt straff direkt. En krögare tycker att polisen är alldeles för diskret när de griper narkotikapåverkade gäster. Han anser att poliserna bör vara uniformerade och gripa gästerna synligt med ”*buller och bång*”. Krögaren tror att det kan avskräcka andra gäster från att ta narkotika. Det är viktigt att ordningsvakter och poliser har ett bra samarbete. Generellt är ordningsvakterna nöjda med samarbetet utifrån de resurser som polisen har. Flera vakter tycker att polisen gör ett utmärkt jobb. Vidare kommenteras att civila spanare är en bra satsning. Däremot behöver de civila spanarna smälta in bättre i krogmiljön. En ordningsvakt tycker att de borde klä sig mer ”*rätt för krogen*” så att de inte blir identifierade som poliser. Poliser som jobbar som dolda spanare på krogen borde få ett bidrag till köp av kläder, om de inte redan har det, anser ordningsvakten.

Krögarnas och krogpersonalens roll

Några poängterar att inte bara vakterna har ett tufft arbete. Serveringspersonalen har det också svårt. Det är inte lätt för framförallt ung serveringspersonal att neka narkotikapåverkade gäster menar en krögare. Ett hinder för samarbetet mellan polisen och vakterna kan ibland vara krögarna, enligt två av ordningsvakterna. De berättar att det tyvärr är alldeles för många krögare som inte vill att deras vakter ska ringa polisen för ofta. De två ordningsvakterna förklarar att krögarna är oroliga för att krogens serveringstillstånd är i fara om man tillkallar polisen alltför ofta.

”Generellt sett så vill inte krögarna att man ska ringa polisen för mycket. Jag har inga problem att ringa polisen. För när jag ringer polisen då är det så pass allvarligt att jag är nästan säker på att han har narkotika på sig. Jag menar, skulle jag ringa på varenda jag misstänkte, då skulle jag ringa varje kväll 100 gånger.” (Ordningsvakt)

Majoriteten av krögare och ordningsvakter hävdar att de ringer polisen när de är säkra på att någon är narkotikapåverkad. Eftersom det är svårt att vara säker på om en gäst är påverkad så ringer man trots allt inte så mycket.

Flera påpekar att det har skett en förändring när det gäller droganvändande bland restaurangpersonal. Enligt en av krögarna kunde det tidigare förekomma att personal på krogar i Stockholm var påverkade under arbetstid. Som ett resultat av tydliga regler från

krögarna och poliskontroller förekommer inte detta numera. Flera av ordningsvakterna och poliserna säger att krogbranschen är en tuff och utsatt bransch. Krogen är en arbetsplats där det är mycket större risk att man kommer i kontakt med och blir erbjuden droger. När man har jobbat på krogen ett tag är det lätt att man blir lite avtrubbad säger ett par ordningsvakter. De menar att de ser alldeles för många kroganställda som är narkotikapåverkade, på sin fritid, när de går ut på krogen. Några ordningsvakter tycker att andelen narkotikapåverkade gäster är som störst på söndagar, vilket är en populär dag för kroganställda att gå ut. De intervjuade krögarna tycker inte att narkotika är ett stort problem bland gäster och personal på sina egna krogar.

Åtgärder

En viktig del i intervjustudien var att identifiera åtgärder för att minska narkotikarelaterade problem på Stockholms krogar. Samtliga intervjuade tar upp behovet av kunskap. För att sätta stopp på narkotika på krogen så måste man först veta hur en narkotikapåverkad person ser ut. Sedan måste man veta hur man på bästa sätt hanterar situationen och hur man kan förebygga att gäster tar narkotika. De som inte har tillräckliga kunskaper behöver bli utbildade. De som först och främst behöver utbildning är ordningsvakterna kommenterar många. Ordningsvakterna själva vill ha utbildning i framförallt tecken och symtom på narkotikapåverkan. De skulle gärna gå den kurs som vissa poliser genomgår. Merparten anmärker att fler poliser borde få utbildning i narkotika. Det nämns även att det bästa vore om all restaurangpersonal blev utbildad. Några föreslår att en utbildningsfilm, om narkotikatecken och symtom och olika konfliktsituationer, skulle vara ett utmärkt utbildningsmaterial. Att få illustrerat på film hur narkotikapåverkade ser ut och inte bara få det teoretiskt beskrivet skulle vara värdefullt förklarar man. Även kroggäster är i behov av information. En hel del av de intervjuade tror inte att krogbesökare vet att det är olagligt att vara narkotikapåverkad. En stor kampanj föreslås som ett sätt att utbilda kroggäster. Kampanjen kan omfatta både massmediala arrangemang men även satsningar på krogar. Designade informativa skyltar vid entrén och toaletterna kan vara ett sätt att nå gästerna. Budskapet skall vara att narkotika inte accepteras och att polis tillkallas vid misstanke om narkotikabrott.

Det är mycket som kan göras i krogmiljön för att göra det så svårt som möjligt för gäster och personal att använda narkotika på krogen. Det är viktigt att krogen tar en tydlig ställning mot narkotika. Både gäster och personal skall veta att narkotika inte accepteras. Vilken målgrupp man har som gäster kan man till viss del påverka, genom att till exempel inte spela viss typ av

musik. Att krogpersonalen är ansvarsfull och seriös är av stor betydelse. Flera påpekar att valet av dörrpersonal är väldigt avgörande.

Ingen gäst som är narkotikapåverkad skall släppas in på krogen och polisen skall alltid tillkallas vid misstanke tycker många. Krögarna och ordningsvakterna påpekar att krogen inte får bli lastad om de tillkallar polisen ofta. Många tror att de får problem med Tillståndsenheten om man ringer polisen för många gånger. De intervjuade har åtskilliga förslag på förändringar i den fysiska krogmiljön som komplicerar narkotikaanvändandet på krogen. Vid entrén skall man ha bra belysning så att man kan se gästernas ögon. Kameror och metalldetektorer förebygger även andra narkotika- och alkoholrelaterade problem. En ordningsvakt säger att ett internt larmsystem installerat på krogen (inkl. baren/barerna) kan vara effektivt. En bartender kan då snabbt tillkalla hjälp vid narkotikamisstanke och andra problem. På toaletterna föreslås en rad åtgärder. Avkapade dörrar gör att personalen kan se hur många som är inne på toaletten samtidigt. Små toalettbås där endast en person får plats är ytterligare en åtgärd. Ett fläktsystem som gör det omöjligt att lägga upp ett pulver, och att ta bort alla ytor som används som drogbord såsom, toalettlock är ytterligare förslag. Det är viktigt att man har bra uppsyn och kontroll vid toaletterna. Några föreslår att en toalettvärd kan vara en bra åtgärd. En krögare anser att det skulle bli bättre om krogarna inte hade öppet till fem.

Ett stort antal av de intervjuade säger att man borde jobba mer aktivt med krogpersonalen. Både poliserna och ordningsvakterna berättar att narkotikaanvändandet bland krogpersonal är utbrett. För att man skall få bort droger från krogen så måste man också få bort droganvändandet bland personalen. Vidare diskuteras vikten av kontroll och sanktioner. Flera hävdar att det är viktigt att personer som använder narkotika på krogen grips av polisen och blir straffade. För att narkotikaanvändandet på krogen skall minska så krävs gemensamma insatser från alla berörda parter. Samarbetet mellan myndigheter och krogbranschen måste bli ännu bättre. Den drogliberala inställning som råder idag måste ändras. De intervjuade säger att de är villiga att göra vad de kan för att hjälpa till att vända trenden med partydrogande på krogen. Idag är det accepterat att ta droger på krogen bland många grupper. Många använder uttryck som trendigt, inne och häftigt att partydroga på krogen. Flera poängterar vikten av att nå och påverka ungdomar tidigt med fungerade ANT (alkohol, narkotika och tobak)-undervisning i skolan, innan de har börjat gå på krogen.

DISKUSSION

I den här intervjustudien har narkotikasituationen på Stockholms krogar undersökts. Droganvändande i krogmiljö skiljer sig från droganvändande i många andra miljöer, såsom vilka droger som används och inställningen till droger. Det har framkommit att det är vissa typer av droger, s.k. partydroger, som förekommer i högre utsträckning på krogarna, (jämfört med t.ex. missbruk av droger i gatumiljö). Termen partydroger beskriver ganska väl hur exempelvis vissa kroggäster ser på bruket av droger i krogmiljö. De som använder droger på krogen tar droger för att ha extra roligt, för att det är party. Man är festklädd, umgås med andra människor i trevliga miljöer och ser sig inte som någon knarkare. Man är inte en knarkare förrän man sitter med skitiga kläder på Sergels torg med en kanyl i armen. Trots att man kanske använder samma drog som gatunarkomanerna, t.ex. amfetamin, likställs det inte med att knarka för att drogen intas på ett annat sätt och i en annan miljö. En svensk studie har dock beskrivit hur unga människor med ett tungt drogmissbruk en gång började med att använda partydroger (Lalander 2001). Att ta droger på krogen uppfattas som trendigt. Kroggästers inställning till narkotika anses av de intervjuade ha blivit mer liberal. Skillnaden på hur framförallt unga kroggäster ser på ”gatuknarkarna” och ”partyknarkarna” är viktig att förstå och diskutera i det förebyggande arbetet. En del i de planerade insatserna blir därför att försöka påverka kroggästers liberala attityder till partyknarkandet och att få partyknarkandet otrendigt.

Totalt har 14 personer, fyra poliser, fem ordningsvakter och fem krögare intervjuats. De medverkande har inte slumpmässigt valts ut, utan har blivit utvalda för att de har lång och god erfarenhet och kännedom om Stockholms nöjesliv. Då detta är en kvalitativ studie är resultaten inte generaliserbara, utan representerar de intervjuades uppfattningar, attityder och erfarenheter. Dock finns det all anledning att anta att intervjuerna ger en god bild av narkotikasituationen på Stockholms krogar. Resultaten stämmer väl överens med andra studier (Gripenberg 2002, Wallin 1999, Virtanen 2001).

Uppfattningen om hur mycket narkotika som förekommer på Stockholms krogar varierar mellan de tre yrkesgrupperna. Ordningvakterna och poliserna tycker att det finns mer droger på krogarna än vad krögarna anser. Uppskattningen av hur stor andel av gästerna som är narkotikapåverkade varierar från över 30%, enligt en ordningsvakt, till möjligtvis 1 till 2% enligt en krögare. De flesta är dock eniga om att narkotikan har ökat på krogarna de senaste 5 till 10 åren. Man påpekar vidare att inställningen till narkotika har blivit liberalare framförallt

bland ungdomar. Den här trenden har också CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) funnit i sina undersökningar bland gymnasieelever. En förklaring som ges av de intervjuade till ökningen av narkotikaanvändning är att narkotika är lätt att få tag på. En ytterligare anledning är att vissa droger är billiga, såsom ecstasy och amfetamin. Dessutom finns det fler nattklubbar idag att partydroga på än vad det fanns för 10 år sedan. Flera forskare menar att det är den snabbt växande danskulturen som är en av orsakerna till den allt mer liberala inställningen till droger (Parker 1998, Hammersley 1999, Johnson 2000). Majoriteten av de intervjuade påpekar att det är viktigt att försöka förändra den liberala inställningen till narkotika som råder idag. Flera tror att krogarna kan hjälpa till att ändra inställningen genom att aktivt visa att narkotika inte accepteras på Stockholms krogar.

De droger som de tillfrågade tror är vanligast på krogen är kokain, amfetamin och ecstasy. I STAD-projektets enkätundersökning med krogpersonal hade 56% använt cannabis, 27% kokain, 22% amfetamin och 17% ecstasy (Gripenberg 2002). Cannabis är den drog som flest har testat i Sverige, men det är ingen typisk partydrog. Trender när det gäller typer av droger som används på nattklubbar har inte studerats i någon stor utsträckning varken i Sverige eller internationellt. En forskare, Forsyth, har delat in droger efter hur vanligt förekommande de är på så kallade dansklubbar. Han har kategoriserade droger i tre grupper; primary dance-drugs, secondary dance-drugs och non-dance-drugs. Till de primära dansdrogerna hör ecstasy och amfetamin. Kokain, LSD, psilocybin (svampar) och ketamin (narkosmedel) är kategoriserade som sekundära dansdroger. De droger som inte räknas som typiska dansdroger är cannabis och opiater (Forsyth 1996).

Förmågan att kunna se om någon är narkotikapåverkad skiljer sig mellan de intervjuade. Polisen har bäst kunskaper om tecken och symtom på narkotikapåverkan. Vissa av ordningsvakterna tycker att de kan urskilja narkotikapåverkan från alkoholpåverkan. Krögarna däremot menar att de är alldeles för okunniga på området. I STAD-projektets enkätundersökning tyckte en tredjedel av krogpersonalen att det var mycket lätt eller lätt, och en tredjedel att det var svårt eller mycket svårt att se om en gäst är narkotikapåverkad. Av de restauranganställda uppger 83% att de har sett narkotikapåverkade människor på krogen i Stockholm det senaste halvåret och 43% ser narkotikapåverkade människor varje vecka eller oftare. Samtliga grupper påpekar att fler borde utbildas i narkotikatecken och symtom. De två grupper som i första hand behöver utbildas är ordningsvakter och poliser.

Enligt de intervjuade har det skett en förändring av vilka som är narkotikapåverkade på krogen. Idag kan det vara vem som helst. Något som flera har noterat är att narkotikaanvändandet har ökat bland kvinnor. Den här observationen stämmer med vad man har funnit i internationella undersökningar. Flera forskare menar att den traditionella överrepresentationen av manliga narkotikaanvändare stadigt har minskat (Ward 1998, Hammersley 1999, Parker 1998). En grupp som både de intervjuade poliserna och flera ordningsvakter tycker är oftare påverkade av narkotika är restauranganställda jämfört med andra grupper. När restauranganställda svarade på frågor om eget bruk av narkotika uppgav 60% att de har använt narkotika (Gripenberg 2002). De restauranganställda kvinnorna hade använt narkotika i samma utsträckning som männen. Detta kan jämföras med befolkningen i Stockholm där 15% av kvinnorna och 25% av männen uppgav att det hade använt narkotika (Hvitfeldt 1996). Om man jämför narkotikaanvändandet senaste året har 27% av restauranganställda jämfört med tre procent av Stockholms befolkning använt narkotika senaste året. Det finns flera möjliga förklaringar till varför narkotikaanvändandet bland krogpersonal är mycket högre än bland befolkningen. Flera av de intervjuade påpekar att krogen är en arbetsplats där det förekommer en hel del droger. Det är större risk att man kommer i kontakt med droger och också blir erbjuden droger än på många andra arbetsplatser. Arbetsförhållandena med sena arbetstider, mycket stress, hög ljudnivå och rökiga miljöer kan påverka kroganställdas livssituation på flera sätt. För att kunna minska förekomsten av narkotikamissbruk på krogen är det viktigt att även minska narkotikaanvändandet bland krogpersonalen. I enkätstudien med kroganställda framkom att de kroganställda som själva använt narkotika är mindre benägna att avvisa narkotikapåverkade gäster. Majoriteten av de intervjuade poängterar vikten av att krogen har en tydlig drogpolicy för både gäster och personal. Flera av de medverkande i enkätstudien menar att obligatoriska drogtester vid nyanställning och därefter slumpmässigt och vid misstanke kan vara en bra metod för att minska narkotikaanvändande.

Partydroger förekommer på alla typer av krogar men är vanligare på nattklubbar med sena öppettider säger majoriteten av de intervjuade. Detta stämmer överens med en studie med restaurangpersonal i Bergen. Kroganställda på nattklubbar uppgav att de såg narkotikapåverkade gäster oftare än kroganställda på andra krogar såsom pubar, barer och matrestauranger (Virtanen 2001).

Det finns en oro bland de intervjuade, främst poliser men också ordningsvakter, att drogdebuten sker på krogen. Man kanske har testat cannabis tidigare men blir introducerad för någon typ av partydrog på krogen. Under påverkan av alkohol kan det vara svårare att tacka nej till narkotika när man blir erbjuden. I STADs enkätundersökning var det 51% av de medverkande som hade blivit erbjudna narkotika på krogen i Stockholm, och 20% hade använt narkotika på krogen i Stockholm.

STAD-projektet genomförde en fokusgruppsintervjustudie 1999, med samma yrkesgrupper som i den här studien, för att undersöka narkotikasituationen på Stockholms krogar (Wallin 1999). Det finns både likheter och skillnader mellan studierna. Precis som i den här studien sade de intervjuade i studien 1999 att droger förekommer bland alla grupper av människor och på alla sorters krogar. Även då ansågs narkotika vara vanligast förekommande på krogar med sena öppettider. En tydlig skillnad mellan studierna är hur ordningsvakter ser på samarbetet med polisen. De intervjuade vakterna uttrycker sig idag betydligt positivare om samarbetet med polisen än de vakter som blev intervjuade för tre år sedan.

Något som är värt att påpeka är att nästan samtliga av de intervjuade talar om kriminella och vapen. I frågeguiden fanns det inga specifika frågor om detta. De intervjuade tog upp ämnet för att det är relaterat till narkotika. Narkotika, kriminella och vapen hör ihop hävdar man.

Då intervjuerna genomfördes var premisserna att intervjupersonerna *inte* skulle vara anonyma. Under flera av intervjuerna bad intervjupersonen att bandspelaren skulle stängas av, för att diskutera känsliga saker. Det är självklart endast de bandade delarna av intervjuerna som redovisas i den här rapporten. Bedömningen gjordes dock att även det bandade materialet skulle kunna vara känsligt för enskilda personer, varför allting redovisas anonymt. Det är troligt att ytterligare information hade delgivits under intervjuerna om förutsättningen vid intervjutillfället hade varit anonymitet för de intervjuade.

Den viktiga roll som polisen har för att få bort narkotikan diskuteras av de intervjuade. Ordningsvakter och krögare är överlag väldigt positiva till polisens arbete. Däremot behövs det tillsättas mer resurser för att bekämpa narkotikan på krogarna. Fler poliser behöver utbildas. Krogarna vill oftare få besök av polisen, både civila och uniformerade. Polisen har rapporterat att de redan är medvetna om behovet och har vidtagit åtgärder. Polismyndigheten offentliggjorde nyligen att de kommer att satsa extra resurser på narkotikarelaterade problem

på Stockholms krogar. Under hösten 2002 fördubblas styrkan som jobbar specifikt med krogar och en krogkommission bildas.

De intervjuade har många förslag på åtgärder för att minska förekomsten av narkotika på krogarna. Utbildning är en viktig satsning tycker samtliga yrkeskategorier. Det är många förändringar man kan göra i krogmiljön för att försvåra narkotikaanvändandet. Krogarna måste ha en tydlig policy mot narkotika som gäller för både gäster och personal. Den liberala inställningen mot narkotika måste ändras. Det är viktigt att krogbransch och myndigheter har ett bra samarbete. När man söker i forskningslitteraturen finner man inga studier där man har arbetat för att minska narkotikaförekomst på krogen. Detta innebär att vi inte kan få hjälp av andras tidigare erfarenheter på vad som fungerar och vad som inte fungerar. Utmaningen blir att utveckla och testa nya metoder för att arbeta med krogar och narkotika. Förslagen på åtgärder från enkätstudien med krogpersonal och den här intervjustudien utgör en plattform för det fortsatta arbetet.

SLUTSATS

Samtliga intervjuade uttrycker en oro över narkotikasituationen på Stockholms krogar. Det har blivit mer narkotika på krogarna under de senaste fem till tio åren. Narkotikaanvändandet är spritt till alla grupper i samhället. Krogar är idag en plats där narkotika säljs och nyrekrytering sker. Dessutom poängterar merparten av de intervjuade kopplingen mellan narkotika, kriminella och vapen. Ordningsvakter, poliser och krögare tycker genomgående att det är viktigt att vidta åtgärder för att minska förekomsten av narkotika på krogen. De förslag på åtgärder som framkommit kommer att ligga till grund för ett åtgärdsprogram för att minska narkotikaförekomsten på Stockholms krogar.

LITTERATUR

Andreasson S, Hjalmarson K, Larsson J et al (1999). Exploring new roads to prevention of alcohol and other drug problems in Sweden: the STAD project. In: Casswell S, Holder H, Holmila M et al (Eds). Fourth Symposium on Community Action research and the prevention of alcohol and other drug problems. Alcohol & Public Health Research Unit, University of Auckland.

CAN (2002). Drogutvecklingen i Sverige. Rapport nr.63.

Forsyth AJM (1996). Places and patterns of drug use in the Scottish dance scene, *Addiction*, 91, 511-521.

Hammersley R, Ditton J, Smith I, Short E (1999) Patterns of ecstasy use by drug users, *British Journal of Criminology*, 39, 625-647.

HMSO. Drug misuse declared in 1998: results from the British crime survey (London, HMSO)

Hvitfeldt T, Romelsjö A, Damström Thakker K (1996). Alkohol och droger – vanor och problem i Stockholms län 1996.

Johnson LD, O'Malley PM, Bachman JG (2000). Monitoring the future: national results on adolescent drug use. Maryland: USA: National Institute of Drug Abuse.

Lalander P (2001). Hela världen är din – en bok om unga heroinister. Studentlitteratur.

Macdonald Z. Illicit drug use in the UK: evidence from the British crime survey, *British Journal of Criminology*, 39, 585-608.

Maria Ungdom (2001). Årlig statistik.

Mobilisering mot narkotika (2002). Aktions plan för narkotikapolitisk mobilisering och samordning.

Parker H, Aldridge J, Measham F (1998). *Illegal leisure: the normalization of adolescent recreational drug use*, (London, Routledge).

Pedersen W, Skrondal A (1999). Ecstasy and new patterns of drug use: a normal population study. *Addiction*, 94 (11): 1695-706.

Regeringens proposition (2001/02:91). Nationell narkotikahandlingsplan.

Riley SCE, James C, Gregory D, Dingle H, Cadger M (2001). Patterns of recreational drug use at dance events in Edinburgh, Scotland. *Addiction* 96, 1035-1047.

Shewan D, Dalgarno P, Marshall A, Lowe E, Cambell M, Nicholson S, Reith G, Mclafferty V, Thompson K (1999). Perceived risk and risk reduction among ecstasy users in Glasgow (Scotland), *International Journal of Drug Policy*, 10, 431-453.

Tossman P, Boldt S, Tensil MD (2001). The use of drugs within the techno party scene in European metropolitan cities. *European Addiction Research*, 7 (1):2-23.

Wallin E, Hjalmarson K, Brenemark T, Danielsson J (1999). Attityder och uppfattningar om narkotikasituationen på restauranger i Stockholms city. Rapport 9, STAD-projektet.

Ward J, Fitch C, Sherlock K (1998). *Dance and drug culture in London*, no. 59 (London, The Centre for Research on Drugs and Health Behaviour).

Winstock AR, Griffiths P, Stewart D (2001). Drugs and the dance music scene: a survey of current drug use patterns among a sample of dance music enthusiasts in the UK. *Drug Alcohol Depend* 1:64(1):9-17.

Virtanen M, Pernanen K (2001). Restaurantbransjens erfaringer med alkohol-, narkotika- og volds- problemer i Bergen. *Nordisk Alkohol- & Narkotikatidskrift*. Vol. 18 (5-6)

BILAGA 1



Stockholm datum

INTERVJUER OM NARKOTIKASITUATIONEN PÅ STOCKHOLMS KROGAR

Stockholm är en stad med ett rikt och spännande restaurangliv. Utvecklingen har varit positiv med nya influenser inte minst vad det gäller ett stort utbud av mat och vin. Dessvärre visar internationella trender ett ökat narkotikamissbruk och en allt liberalare syn på narkotika. Trenden har även nått Sverige. Krögare och polis har uttryckt en oro inför narkotikasituationen och dess utveckling på krogarna. Därför planerar STAD-projektet (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem) att satsa extra resurser på förebyggande insatser mot narkotika på krogarna.

För att få en bättre bild av problemet kommer olika nyckelpersoner från bransch och myndigheter att intervjuas. DU är en av dessa personer som vi gärna vill intervjua. Din medverkan är givetvis frivillig. Intervjuerna är inte anonyma, utan är mer av journalistisk karaktär och spelas in på band.

Eventuell skriftlig rapportering av intervjuerna kommer självklart att godkännas av Dig innan publicering.

Stort tack för Din medverkan.

Med Vänlig Hälsning

Johanna Gripenberg

Projektledare

STAD-projektet

Tfn.: 08/737 51 49

Frågeguide för poliser/ordningsvakter/krögare

Inledning:

- Vi i STAD behöver din hjälp för att få en beskrivning av narkotikasituationen på krogen.
- Hur ser verkligheten ut?
- Finns det några problem?
- Hur kan man jobba med problemen?

Bandspelaren förklaras och godkänns. Sätts på.

Bakgrundsfrågor:

- Hur länge har du arbetat som polis/ordningsvakt/krögare?
- Vilken krog/krogar/enhet jobbar du på nu?
- Vilka andra typer av krogar/enheter har du jobbat på?

Introduktion:

- Hur ser narkotikasituationen ut på Stockholms krogar?

Omfattning:

- Hur vanligt är det med narkotika på krogen?
- Tycker du att narkotikaanvändandet har förändrats, (ökat eller minskat), de senaste 5 åren?
- Hur vanligt är det att drogdebut och drogexperimenterande sker på krogen?
- På vilka typer av restauranger förekommer narkotika? Är det vanligare på vissa kategorier av restauranger? *Nattklubbar, pub/bar, matrestaurang, hotellbar, klubbar.*
- Finns det ett samband mellan krogars öppettider och narkotikaförekomst? Vilket?
- Kan du se om en gäst är narkotikapåverkad? Hur?
- Vilka gäster är narkotikapåverkade på krogen? *Kön, ålder, samhällsklass, kändisar, krogpersonal, nationalitet.*
- Vilka typer av droger förekommer på krogen? Vilka är vanligast?
- Kommer gäster narkotikapåverkade till krogen?
- Tar gäster narkotika inne på krogen? (*Hur, var, vad?*)
- Hur får gäster tag i narkotika på krogen? *Bjuds, köper / säljer? Vet man vem / vilka?*
- Finns det ett samband mellan dryckesvanor och narkotikavanor?

BILAGA 2

Vad gör man?

- Vad gör du som vakt när du upptäcker att en gäst är narkotikapåverkad?
- Vem tycker du har ansvar för narkotikapåverkade gäster? *Polisen, vakter och krogpersonal.*
- Vad gör din krog/polisen åt narkotikan?
- Samarbetar krogar, vakter och polisen för att bekämpa narkotikan? Hur?
- Har du någon gång nekat en narkotikapåverkad gäst att komma in på din krog?
- Har du någon gång fått ta ut en narkotikapåverkad gäst eller langare från din krog?

Attityder

- Tycker du att narkotika på krogen är ett problem? På vilket sätt?
- Vad har krogpersonal i allmänhet för inställning till narkotika på krogen?

Vad kan man göra?

- Tror du att man kan, genom narkotikaförebyggande arbete, öka säkerheten för både personal och gäster på krogen? Hur?
- Vad kan krogen själv göra för att försvåra narkotikaanvändandet på krogen? *Utbildning, effektivare kontroller och sanktioner.*
- Vad kan ordningsvakter göra för insatser?
- Vad kan polisen göra för insatser?
- Vad kan ett projekt som STAD-projektet bidra med?
- Skulle du vara intresserad av att vara med i en referensgrupp där man arbetar för att minska narkotika på krogen?

